

Ferenczi Sándor

Bűntények lélekelemzése (1914)*

A Freud szerinti psychoanalysis módszere az eddiginél sokkal mélyebb betekintést nyújt az egészséges és beteg lélek műhelyébe. A psychikai *determinizmus*, vagyis az az elv, hogy a lelki történésben sincs véletlenség, a lélekelemzéstől felderített *tudattalan lelki működések* részletes megismerése révén használható munkahypothesisből *tények* rendszerévé változott. A psychoanalysis eleinte csak a lelki betegségek lélektani motívumai után kutatott, azután áttért a normális lelki élet egyes jelenségeinek (álom, tévcselekmények) vizsgálatára; sorra került *azután* a tömeglélek megnyilvánulásainak (mythos, vallás, stb.) és a társadalmi létnek pszichológiai elemzése.

A jog legprimitívebb formája a vad néptörzsek némelyikénél ma is fennálló tabujog, mely bizonyos dolgoknak (vérrokon nőknek, gyermekeknek, a más tulajdonának, stb.) az érintését halálbüntetés terhe alatt megtiltja. A vadembernek és bizonyos fajta neurotikusoknak lelki elemzése kiderítette, hogy a tabu megsértése miatti felháborodás, tehát a primitív jogérzet, onnan származik, hogy azok, akik a mindnyájunkban bennünk rejlő bűnözési kedvet nagynehezen elfojtják, a törvénytisztelők, nem tudják elviselni, hogy más a (bűnöző) ezeket az ösztönöket szabadon kiélje; „a megsértett jogrend helyreállítása” tehát alapjában ilyen egoisztikus forrásokból fakadó törekvés. Szerintem ugyanez állítható a jogsértők elleni gyűlölségről és ennek túlzásairól a kultúrtársadalomban is.

Itt volna azonban az ideje annak, hogy ilyen általános megállapításokon kívül világosság derüljön az *egyes bűntény fajok* lelki meghatározóira is. Az eddigi *büntetőjogi determinizmus* ugyanis a felületen mozgott; nem tudta, hogy a tudat alatt is van lelki élet s így az egyes bűntények indítóokait kizárólag a tettes *tudatában* kereste. Elérkezett szerintem az ideje annak, hogy a büntettesek rendszeres psychoanalitikai vizsgálatnak vettessenek alá, aminek előfeltétele természetesen az, hogy a vizsgáló teljesen tájékozott legyen a lélekelemzés tudományos anyagában és gyakorlott annak technikájában. Ez a feladat elsősorban a törvényszéki orvosokra vár, de a lélektanilag képzett bírásokra, ügyészekre és ügyvédekre is.

A „jogérzet” mélyebben járó pszichológiája a *büntetési rendszerek reformját* fogja maga után vonni. Ha egyszer indulati tényezők (bosszúvágy, talán a megsértett

* Forrás: *Szabadgondolat*, 1914, 4(1): 13-15.

jogrend miatti felháborodás) ki lesznek kapcsolva a büntetés motívumai közül, a büntetés módjai is objektívebben a célszerűség szolgálatában fognak állni, vagyis kizárólag a társadalom megvédését s a büntetett „megjavítását” fogják célozni.

Az utóbbi feladatra az eddigi büntetési módszerek csak ritka esetben voltak alkalmasak, *szuggesztíve* ható eljárások voltak, melyeknek hatása csak múlt lehetett vagy egyáltalán be sem következett. A lélekelemzés azonban, a tettes előtt is ismeretlen, tudattalan lelki determinizmusok feltárásával lehetővé fogja tenni a teljes önismeretet az eddig lappangó komplexumok tudatos fékentartását, az egész egyéni múlt revízióját, *szóval a tettes újranevelését*.

Tisztában vagyok vele, hogy ez külső körülmények miatt egyelőre ritka esetben lesz csak keresztülvihető, és hogy a lélekelemzésnek sokáig inkább csak tudományos, mint gyakorlati jelentősége lesz a kriminalpszichológiában. De közvetve mégis nagy haszna lesz a társadalomnak ezekből a vizsgálódásokból. A tettesek lelki elemzése meg fogja mutatni azokat a lelki befolyásokat, melyek az embert fejlődése során a bűntevésre hajlamossá teszik, s amely befolyásoktól való megóvás a társadalmi rendhez való alkalmazkodást megkönnyíti.

A büntetettek lélekelemzésének mélyebb társadalmi jelentősége tehát az lesz, hogy a rationalis *neveléstan* alapvetéséhez fog fontos adatokat szolgáltatni.

* * *